

KEĎ SA Z PRIATELOV
STANÚ NEPRIATELIA...

DAREBÁCI A BLÁZNI

... MÔŽE SA TO SKONČIŤ
TRAGICKY.

M. L. RIO

„Podobne ako *Tajný príbeh* Donny Tartt,
aj tento úžasný debut je mnohovrstvovým rozprávaním
o láske, priateľstve a posadnutosti.“

CYNTHIA D'APRIX SWEENEY

Darebáci
a
blázni

M. L. Rio

**ZELENÝ®
KOCÚR**

Z anglického originálu M. L. Rio: If We Were Villains preložil Vladislav Gális

Translation © 2023 by Vladislav Gális
Zodpovedný redaktor Jaroslav Šrank

Copyright © 2017 by M. L. Rio
Slovak edition © 2023 by Vydavateľstvo Zelený kocúr, s. r. o., Šamorín,
Slovensko
Webová stránka www.zelenykocur.sk
Návrh obálky © Julia Lloyd

Grafická úprava Design Amorandi

ISBN 978-80-69010-04-8
EAN 9788069010048

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať, skenovať ani distribuovať v tlačenej ani elektronickej forme bez predchádzajúceho písomného súhlasu. Prosím, nezúčastňujte sa pirátstva materiálov chránených autorským právom ani také správanie nepodporujte.

Príbeh v tejto knihe je vymyslený. Všetky mená, miesta, postavy a udalosti sú dielom autorkinej predstavivosti a sú fiktívne. Akákoľvek podoba so skutočnými ľuďmi, živými či mŕtvymi, udalosťami alebo zariadeniami je úplne náhodná.

*Venujem všetkým tým svojským
a úžasným priateľom od divadla, ktorých som
mala tú česť spoznať.
(Prisahám, že táto kniha nie je o vás.)*

ÚVOD

Je zvláštne vyjadrovať sa k niečomu, čo som napísala pred ôsmimi rokmi. Odvtedy sa veľa vecí dramaticky zmenilo jednak vo svete, jednak v knižných vydavateľstvách, jednak vo výskume o Shakespearovi. Čo sa týka mňa osobne, od svojich dvadsiatich dvoch rokov som si veľa odžila a veľa sa naučila. Nie je to nič prekvapujúce, lebo keď máte dvadsaťdva, ešte nič neviete – minimálne to, aký ste mladý a koľko si toho ešte musíte odžiť.

Keď som mala dvadsaťdva, literárne prostredie vyzeralo úplne inak. Z vydavateľskej veľkej šestky sa práve stala veľká päťka (a teraz je z nej veľká štvorka), recenzie v knižných revue zavážili viac ako sledovatelia na Twitteri, nikto nepočul o subžánri zvanom dnes „dark academia“ a už vôbec si na Instagrame nekupoval sviečky a záložky v tomto štýle. Ani ja som o ničom takom nepočula a nevedomovala som si, že text, ktorý píšem, nejako ovplyvní vznikajúci subžáner alebo že ja sama doň dokonca budem patriť. Jednoducho ma to silne ťahalo k beletrii a videla som, že témy, ktoré ma fascinujú, opisuje a čarovne hyperbolizuje knižná tvorba, ktorá sa venuje svojskému životu a vzťahom v akademickom a umeleckom prostredí. (Zo svojich vtedajších znalostí o „univerzitnom románe“ určite nesmiem vynechať *Tajný príbeh* Donny Tartt,

ale z mnohých románov, ktoré som za tie roky spoznala a ktoré by si tu zaslúžili zmienku, bol prvý *Separátny mier* Johna Knowlesa – zároveň ma najväčšmi ovplyvnil.)

V poslednom čase sa rastúca popularita žánru prejavuje miernym zvýšením predajnosti a internetového vyhľadávania mien. Nezmatlo ma to až tak veľmi, ako mohlo. *Darebáci a blázni* tri roky predtým v rebríčku predaja klesali, lenže 2020 nebol bežný rok. Študenti a učitelia väčšinou trávili jarný semester doma a na internáty sa vrátili až na jeseň. Klasické sťažnosti na prísne alebo príliš časté známkovanie vystriedala akási nostalgia – nie za komunitami a rodinami, s ktorými sme boli prinútení existovať v uzavretom priestore, ale za inými ľuďmi a miestami, o ktorých sme si mysleli, že ich už nikdy neuvidíme. Ak sa aj po roku či dvoch môžete niekam alebo k niekomu vrátiť, už to nie je to isté a aj vy ste sa medzitým zrejme zmenili.

Som úplne iný človek, než keď som túto knihu písala. Podobne ako postavy, ktoré v nej vystupujú, som bola mladšia a hlúpejšia, ochotnejšia riskovať a robiť veľké chyby. Asi nikoho neprekvapí, že sme – darebáci a blázni aj ja – mali väčšiu chuť a toleranciu na alkohol, drogy a drámu: tri zložky života na umeleckej škole. Takmer o desaťročie neskôr väčšina z nás potrebuje tri dni na zotavenie po večierku alebo po hádke a namiesto drog užívame len lieky, ktoré hradí poisťovňa. Zo spätného pohľadu a s nadobudnutými skúsenosťami je ľahké odpísať svoje mladšie ja ako sebastredné, histriónske alebo naivné – najmä keď sme takí naozaj boli. No je to ťažšie, keď ste svoje mladšie ja opísali tak podrobne (niekedy až bolestivo).

Prvé vydanie *Darebákov a bláznov* som venovala svojim priateľom divadelníkom, ale tvrdila som, že kniha nie je o nich. Je to pravda – žiadne postavy ani udalosti nie sú prevzaté zo života vcelku, ale sú pospletané z útržkov svetov, ktoré som poznala. Väčšinu svojho (relatívne krátkeho) života som bola

herečka, študentka a posadnutá obdivovateľka Shakespeara. No každé literárne dielo je umelecký autoportrét, ktorý presahuje životnú skúsenosť – a v mladosti je to nezámerné. *Darebáci a blázni* nebol prvý román, ktorý som napísala, ale prvý, ktorý si našiel relevantné publikum. Takmer nezávisle od recenzií, či už odborných, alebo internetových, ktoré boli väčšinou pozitívne, som si po vydaní knihy naliehavo uvedomila jej nedostatky a tento pocit postupom času exponenciálne rástol. Posledných päť rokov som z nej nevidela ani stránku a teraz zisťujem, že moje prvé beletristické pokusy sú príliš úprimné a príliš trápne, aby zniesli dodatočné úpravy – podobne ako moje fotografie zo základnej a strednej školy. No keď som sa pokúšala nanovo si prečítať túto knihu, kým k jej súčasnému vydaniu napíšem úvod, uvedomila som si, že niektoré z mojich nešikovných slov stále platia: ani dnes – tak ako Oliver – si neraz nie som istá, či život napodobňuje umenie alebo naopak.

Hoci Oliver nie je môj avatar o nič viac ako ktokoľvek z jeho priateľov, pri opätovnom čítaní *Darebákov a bláznov* som bola nútená zaoberať sa svojou minulosťou rovnako ako Oliver tou svojou – a výsledkom bola omamná zmes výčitiek svedomia a nostalgie. Podobne ako starší Oliver vidím, koľkých chýb som sa dopustila, ale neviem sa prinútiť k tomu, aby som ich úprimne oľutovala. Všetko malo totiž svoj dôvod a možno je dôležité presne toto: neľutovať svoje chyby, aj keď poznáte výsledok.

Najlepšou a najhoršou chybou mladosti je možno to, že sa berieme príliš vážne. Hoci to vo svojom súčasnom veku, keď som už príliš stará na stavy po opici, ale príliš mladá, aby som brala každý deň za hrst' liekov, možno ešte nedokážem posúdiť, som rada, že som túto chybu spravila – aj keď ju už nechcem zopakovať. Aby som citovala výrok, ktorý si Gwendolyn požičiava od Patsy Rodenburgovej, „vášeň je príťažlivá“. To ona ťahá herca na javisko, spisovateľa k peru a čitateľa k stránke.

Samozrejme, odkedy som napísala *Darebákov a bláznov*, umelecky som sa nevyhnutne posunula – a tá doba mi dnes pripadá oveľa vzdialenejšia, keďže som bola iná nielen ja, ale aj svet okolo mňa. Vášeň však zostáva a možno preto čitatelia v 21. storočí stále objavujú lásku k Shakespearovi alebo preto čitatelia po štyroch rokoch stále objavujú túto knihu. Písané slovo má v sebe charakteristickú vášeň, ktorá si zachováva sviežosť aj dávno po tom, ako vyschne atrament alebo dokonca aj spisovateľove žily. Dalo by sa povedať, že svätou povinnosťou čitateľa je udržiavať túto iskru nažive.

Toto nové vydanie *Darebákov a bláznov* venujem čitateľom, vďaka ktorým vychádza, a ponúkam im rovnakú radu, akú ponúka štvrtákom dekan Holinshed: robte umenie, robte chyby a nič neľutujte. Bola by škoda premárniť takúto krátku smrteľnosť.

M. L. Rio
31. júl 2021

PRVÉ
DEJSTVO

PROLÓG

Sedím so zápästiami pripútanými k stolu a rozmýšľam: *Keby som smel opísať / tajomstvá tohto svojho žalára, / najslabšie slovo môjho príbehu ti / rozdrví dušu.* Pri dverách stojí strážnik a pozoruje ma, ako keby čakal, že sa niečo stane.

Vstúpi Joseph Colborne. Teraz je to už šedivejúci takmer päťdesiatnik. Každé dva týždne ma prekvapuje, ako zostarol – a počas desiatich rokov každé dva týždne zostarol vždy o čosi viac. Sadne si oproti mne, zopne ruky a povie: „Oliver.“

„Joe.“

„Počul som, že vám schválili podmienené prepustenie. Blahoželám.“

„Poďakoval by som sa vám, keby ste to mysleli vážne.“

„Veď viete, že podľa mňa sem nepatríte.“

„To neznamená, že ma považujete za nevinného.“

„Nie.“ Vzdychne, pozrie na hodinky – tie isté, ktoré nosí, odkedy sme sa zoznámili –, ako keby som ho nudil.

„Tak čo sem privádza vaše kroky?“ spýtam sa. „To isté, čo ich sem privádza každých štrnásť dní?“

Jeho obočie vytvorí rovnú čiernu čiaru. „Menej dramaticky sa to povedať nedá?“

„Raz divadelník, navždy divadelník.“

Pokrúti hlavou – zároveň ho to pobavilo aj podráždilo.

„No?“ poviem.

„No čo?“

„Šibenica sa dobre hodí, ale pre koho dobre? Pre toho, čo robí zle,“ odvetím, lebo som sa rozhodol, že si jeho podráždenie musím zaslúžiť. „Tak prečo ste prišli? Už by ste mali vedieť, že vám nič nepoviem.“

„Tentoraz mám pocit, že by som vás mohol presvedčiť,“ vyhlási. Vystriem sa na stoličke. „Ako?“

„Odchádzam od polície. Zobral som miesto v súkromnej bezpečnostnej agentúre. Musím myslieť na to, ako deťom zaplatím školy.“

Chvíľu naňho len uprene hľadím. Vždy som si predstavoval, že Colborna budú musieť utradiť ako starého psa, inak sa ho na polícii nezbavia.

„Ako ma to má presvedčiť?“ spýtam sa.

„Všetko, čo poviete, zostane len medzi nami.“

„Tak načo sa namáhate?“

Znovu vzdychne a všetky vrásky na tvári sa mu prehĺbia. „Oliver, už mi nejde o rozdávanie trestov. Nieкто si odsedel svoje a v našej práci málokedy dosiahneme takýto úspech. Ale nechce sa mi zavesiť policajný odznak na klinec a ďalších desať rokov strácať čas úvahami, čo sa to pred desiatimi rokmi vlastne stalo.“

Najprv nič nepoviem. Páči sa mi tá predstava, ale neverím jej. Pozriem sa na ponuré steny, kde z každého rohu hľadia maličké čierne kamery, na strážnika s prečnievajúcimi spodnými zubami. Zavriem oči a zhlboka sa nadýchnem, predstavím si sviežu jar v Illinois a prvý krok na slobodu po tom, čo som tretinu svojho života dýchal zatuchnutý väzenský vzduch.

Po výdychu otvorím oči. Colborne ma sústredene pozoruje.

„Neviem,“ vyhlásim. „Aj tak odtiaľto vypadnem. Nechcem riskovať, že sa sem budem musieť vrátiť. Je bezpečnejšie nevrátať sa v tom.“

Prstami nepokojne bubnuje po stole. „Povedzte mi jednu vec,“ vyzve ma. „Ležíte niekedy v cele, hľadáte do stropu a kladiete si otázku, ako ste sa tu ocitli, a nemôžete spať, lebo sa stále vraciate k tomu dňu?“

„Každú noc,“ odvetím bez sarkazmu. „Lenže je tu jeden rozdiel, Joe. Pre vás to bol iba jeden deň a potom sa všetko vrátilo do starých koľají. Pre nás to bol deň, po ktorom sa všetko zmenilo.“ Nahnem sa na laktôch, aby ma od jeho tváre delilo len pár centimetrov, aby počul každé slovo, keď stíšim hlas. „Určite vás zožiera, že to neviete. Neviete kto, neviete ako, neviete prečo. Lenže vy ste ho nepoznali.“

Na tvári sa mu zjaví zvláštny znechutený výraz, ako keby som nevysloviteľne zošpatnel a nedalo sa na mňa dívať. „Celý čas to tajíte,“ povie. „Každému inému by už z toho preskočilo. Prečo?“

„Lebo som chcel.“

„A stále chcete?“

Srdce mi oťažie v hrudi. Tajomstvá sú ťažké ako olovo.

Vystriem sa. Strážnik ma apaticky pozoruje, akoby sme boli dvaja cudzinci, čo sa rozprávajú iným jazykom, akoby náš rozhovor bol celkom mimo a bez významu. Pomyslím si na ostatných. Kedysi sme to boli *my*. Kadečoho sme sa dopustili, ale nemohli sme inak – alebo sa to tak aspoň zdalo. Dnes, po rokoch, si tým už nie som taký istý, a kladiem si otázku: Mohol by som to všetko vysvetliť Colbornovi, tie zápletky a zvraty, a záverečný *exodos*? Pozorujem jeho úprimnú tvár, vo vonkajších kútikoch sivých očí mu už vidieť vrásky, ale oči sú čisté a jasné ako vždy.

„Dobre,“ prehovorím. „Porozprávam vám príbeh. Ale musíme si ujasniť pár vecí.“

Colborne sa ani nepohne. „Sem s nimi.“

„Po prvé, začnem rozprávať, až keď sa odtiaľto dostanem, nie skôr. Po druhé, nesmie sa to použiť proti mne ani proti

nikomu inému – žiadny dvojitý trest. A po tretie, nerobím to preto, aby som sám seba ospravedlnil.“

Čakám od neho nejakú reakciu, prikývnutie alebo slovo, ale iba zažmurká, mlčiaci a stoický ako sfinga.

„Tak ako, Joe?“ spýtam sa. „Zmierite sa s tým?“

Venuje mi chladný náznak úsmevu. „Myslím, že áno.“

1. VÝSTUP

Čas: september 1997, môj štvrtý a posledný rok na Dellecherovom klasickom konzervatóriu. Miesto: Broadwater, takmer bezvýznamné mestečko v Illinois. Jeseň bola zatiaľ teplá.

Vstupujú herci. Bolo nás vtedy sedem, sedem šikovných mladých ľudí, ktorí mali pred sebou sľubnú budúcnosť, hoci sme si nedovideli ďalej ako po knihy pred nosom. Stále nás obklopovali knihy, slová a poézia, všetky ohnivé vášne sveta zviazaného v koži a pergamene. (Čiastočne preto sa podľa mňa stalo to, čo sa stalo.) Hradná knižnica bola vzdušná osemhranná miestnosť so stenami lemovanými policami, plná luxusného drahého nábytku a vyhriata obrovským kozubom, v ktorom takmer stále horel oheň bez ohľadu na vonkajšiu teplotu. Hodiny na kozubovej rímse odbili dvanásť a my sme sa jeden po druhom pomrvili, ako keby v ospalej miestnosti oživalo sedem sôch.

„*Je mŕtva polnoc*,“ povedal Richard. Sedel v najväčšom kresle, akoby to bol trón, dlhé nohy mal vystreté, chodidlá vložené na kozubovej mriežke. Tri roky hrával kráľov a dobyvateľov a naučil sa takto sedávať vždy, na javisku aj mimo neho. „Ráno o ôsmej sme nesmrteľní.“ Prudko zavrel knihu.

Meredith, skrútená na jednom konci gauča ako mačka (zatiaľ čo ja som sa rozvaľoval na druhom konci ako pes), sa hra-

la s prameňom svojich dlhých ryšavých vlasov a spýtala sa: „Kam ideš?“

Richard: „*Do postele klesnem, nech si údy oddýchnu od práce...*“

Filippa: „Ušetri nás toho.“

Richard: „Ráno musím skoro vstávať.“

Alexander: „Vraví to, ako keby ho to trápilo.“

Wren, ktorá sedela s prekríženými nohami na vankúšiku pri kozube a nevšimala si, ako sa ostatní doťahujú, povedala: „Už ste si všetci vybrali? Ja sa neviem rozhodnúť.“

Ja: „A čo Isabella? Tvoja Isabella je úžasná.“

Meredith: „*Oko za oko* je komédia, ty idiot. Robíme konkurz na *Caesara*.“

„Neviem, načo sa vôbec namáhame s konkurzom.“ Alexander – zvalený na stole v šere na konci miestnosti – sa načiahol za fľašou whisky pri svojom lakti. Dolial si do pohára, poriadne si odpil a vystrúhal na nás ostatných grimasu. „Celú tú blbosť by som vedel obsadiť hoci aj hneď teraz.“

„Ako?“ spýtal som sa. „Ja nikdy neviem, kde napokon skončím.“

„To preto, lebo ťa vždy obsadzujú ako posledného,“ vyhlásil Richard, „a do hocijakej úlohy, ktorá zostane.“

Meredith mľaskla jazykom. „Musíš zo seba robiť debila?“

„Nevšímaj si ho, Oliver,“ ozval sa James. Sedel sám v najvzdialenejšom rohu a nezdvihol hlavu od zápisníka. Vždy bol najusilovnejším študentom v našom ročníku, čím sa (pravdepodobne) vysvetľovalo, prečo je najlepší herec a (určite) prečo mu to nikto nezazlieva.

„Nech sa páči.“ Alexander vytiahol z vrecka hrču desaťdolarových bankoviek a začal ich odratúvať na stôl. „Päťdesiat dolárov.“

„Za čo? spýtala sa Meredith. „Chceš lap dance?“

„Prečo, trénuješ do svojho zamestnania po výške?“

„Vyser si oko.“

„Ak pekne poprosíš...“

„Za čo päťdesiat dolárov?“ spýtal som sa, lebo som ich chcel prerušiť. Meredith a Alexander boli z nás siedmich najvulgárnejší a zvrátene ich tešilo, keď dokázali jeden druhého prekonať v urážkach. Keby sme ich nechali, pokračovali by v tom celú noc.

Alexander poklopal dlhým prstom po desaťdolárovkách. „Stavím päťdesiat dolárov, že hneď teraz uhádnem obsadenie a ani raz sa nepomyším.“

Piati sme si vymenili zvedavé pohľady, Wren sa stále mračila do kozuba.

„Dobre, tak si to vypočujme,“ vyhlásila Filippa a unavene vzdychla, ako keby ju premohla zvedavosť.

Alexander si z tváre odhrnul neposlušné čierne kučery a povedal: „Samozrejme, Richard bude Caesar.“

„Lebo ho všetci tajne chceme zabiť?“ spýtal sa James.

Richard nadvihol jedno tmavé obočie. „*Et tu, Bruté?*“

„*Sic semper tyrannis,*“ odvetil James a prešiel si perom po hrdle ako dýkou. *Tak vždy skončia tyrani.*

Alexander na nich postupne ukazoval. „Presne tak,“ vyhlásil. „James bude Brutus, lebo je vždy kladas, a ja budem Cassius, lebo som vždy záporák. Richard a Wren sa nemôžu zobrať, lebo by to bolo nechutné, takže ona bude Portia, Meredith bude Calpurnia a Pip, ty zase skončíš v mužských šatách.“

Filippa, ktorá sa obsadzovala ťažšie ako Meredith (femme fatale) alebo Wren (naivka), bola nútená vystupovať v mužských šatách vždy, keď sa nám minuli dobré ženské postavy – čo sa v shakespearovskom divadle stávalo bežne. „Tak to ma rovno zabi,“ odvrkla.

„Počkať,“ prehovoril som a tým som vlastne potvrdil Richardovu hypotézu, že v procese obsadzovania postáv vždy zostanem na ocot, „a ja budem kto?“

Alexander sa na mňa zadíval prižmúrenými očami a presiel si jazykom cez zuby. „Zrejme Octavius,“ rozhodol sa. „Neobsadia ťa ako Antonia – nič v zlom, ale nie si dostatočne výrazný. Toho bude hrať ten neznesiteľný tretiak, ako sa volá?“

Filippa: „Richard Druhý?“

Richard: „Strašne smiešne. Nie, Colin Hyland.“

„Skvelé.“ Sklonil som hlavu k textu *Perikla*, ktorý som si prezeral už asi stýkrát. Bol som len spolovice taký talentovaný ako ostatní, a tak sa zdalo, že som odsúdený vždy hrať vedľajšie úlohy v príbehu niekoho iného. Príliš často som sa pýtal sám seba, či umenie napodobňuje život alebo či je to naopak.

Alexander: „Päťdesiat dolárov na toto obsadenie. Staví sa niekto?“

Meredith: „Nie.“

Alexander: „Prečo nie?“

Filippa: „Lebo presne to sa stane.“

Richard sa zasmial a vstal z kresla. „Môžeme len dúfať.“ Zamieril k dverám a cestou sa nahol a uštipol Jamesa do líca. „*Dobrá noc, môj milý princ...*“

James odohnal Richardovu ruku zápisníkom, potom za ním zase ostentatívne zmizol. Meredith napodobnila Richardov smiech a povedala: „*Máš horúcu hlavu ako každý Talian.*“

„*Čert zobral vaše rody!*“ zamrmlal James.

Meredith sa s tichým sugestívnym vzdychom ponat'ahovala a zdvihla sa z gauča.

„Ideš do postele?“ spýtal sa Richard.

„Áno. Vďaka Alexandrovi už celá táto námaha nemá význam.“ Nechala knihy rozhádzané na nízkom stolíku pred kozubom a s nimi aj prázdny vínový pohár s polmesiačikom rúžu na okraji. „Dobrá noc,“ povedala celej miestnosti. „Veľa šťastia.“ Spolu zmizli na chodbe.

Pošúchal som si oči, ktoré ma začínali páliť od nekonečného čítania. Wren hodila knihu dozadu ponad svoju hlavu. Mykol som sa, keď pristála vedľa mňa na gauči.

Wren: „Kašlat' na to.“

Alexander: „To je správny prístup.“

Wren: „Len si ešte zopakujem Isabellu.“

Filippa: „Nie, choď pekne spať.“

Wren pomaly vstala a vyžmurkala si z očí zvyškové svetlo kozuba. „Aj tak asi budem celú noc ležať a odriekať text,“ povedala.

„Chceš si zapáliť?“ Alexander dopil whisky (už zase) a na stole balil trávu. „Toto by ti mohlo pomôcť uvoľniť sa.“

„Nie, vďaka,“ odvetila a vyšla na chodbu. „Dobrá noc.“

„Ako chceš.“ Alexander si odsunul stoličku, v kútiku úst mu trčala cigareta. „Oliver?“

„Keby som ti to pomohol vyfajčiť, zajtra by som bol bez hlasu.“

„Pip?“

Zdvihla si okuliare na čelo a skusmo si odkašlala. „Bože, ty si strašný pokušiteľ,“ vyhlásila. „Tak fajn.“

Prikývol, už na polceste preč z miestnosti, s rukami hlboko vo vreckách. Trochu žiarlivo som pozoroval, ako odchádzajú, potom som sa zvalil na bočné operadlo gauča. Usiloval som sa sústrediť na svoj text, ktorý bol popísaný takými zúrivými poznámkami, až sa dal ledva prečítať.

PERIKLES: *Antioch, zbohom! Nespýri sa tvár,
čo pri zločinoch, tmavších ako noc,
ani tmu nevolá si na pomoc.
Hriech plodí hriech a smilstvo zakaždým
sa bratá s vraždou ako s ohňom dym.*